

EEN SCHIEDAMSE JONGEN

Idee en samenstelling

Jan van Bergen en Henegouwen

Jan Gordijn

Hans Overheul

J.M.A. BIESHEUVEL

*Een
Schiedamse
jongen*

SCRIPTUM

Dit boek werd mede mogelijk gemaakt door
het Fonds Historische Publicaties Schiedam.

© 2019 J.M.A. BIESHEUVEL, Leiden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 94 6319 163 0

www.scriptum.nl
info@scriptum.nl

Inhoud

vii	De Schiedamse jaren van ‘Martie’ Biesheuvel
1	Dekking
3	Thalassa!
5	Avontuur
11	Oude geschiedenis van Pa die leefde als een dier want hij schaamde zich nergens voor en hij was erg praktisch
12	Godencirkel
20	Fragmenten uit mijn leven
28	Het wonder
32	Schip in dok
37	De pornografie
60	Volwassen
64	Mijn grootste schrik
72	Astrid Krikke
80	Uit het huis gestoten
82	Port Churchill
92	Opstapper
106	Teleurstellingen
123	Tanker cleaning
137	Sjaan, a sweet memory
140	Herinnering aan Sjaan
141	Ziek in bed
169	Het vestzakhorloge
176	De zoon
201	Reis door mijn kamer
242	Over het verbluffende doorzettingsvermogen van mijn moeder
243	Berouw
248	Vadertje
249	Over de dood van Pa
251	Verantwoording

De Schiedamse jaren van 'Martie' Biesheuvel

In oktober 1954 vindt er op het fietspad tussen Schiedam en Vlaardingen, ter hoogte van Vijfsluizen, een wonderlijk voorval plaats. Op zijn dagelijkse weg naar school stuit de vijftienjarige Maarten Biesheuvel uit de 4-gymnasiumklas van het gereformeerde Groen van Prinstererlyceum te Vlaardingen op een merkwaardig driehoekig voorwerp. Hij neemt het object mee naar school en laat het zien aan de heer Van den Bosch, kosmografieleraar. De leraar is er snel uit: het gaat hier om een intergalactische krant afkomstig van buurplaneet Mars, achtergelaten door een marsbewoner na een korte reis naar aarde. Voor nader onderzoek wordt de marskrant opgestuurd naar de Utrechtse sterrenwacht, waar een zeer geleerd heerschap genaamd de heer Levermans alleen al elf maanden nodig heeft om het hoofdartikel te vertalen. De redactie van *Groenvoer*, schoolkrant van het Groen van Prinstererlyceum, heeft het bijzondere voorrecht om de vertaling van het krantenbericht te publiceren. Een marsman blijkt tijdens een ruimtereis met zijn schotel richting planeet aarde te zijn getrokken, zo meldt het bericht, waarna hij – als hij eenmaal de dampkring door is en door de wolken heen is getrokken – is gestuit op pleinen, huizen, vliegtuigen en... mensen. 'Het waren wezens met twee staken van onderen en twee van boven,' zo schrijft de verbaasde marsman aan zijn lezers. 'Bovenop stond een soort kopstuk met twee gaten, waarin iets draaide, en nog wat meer oneffenheden.' Eveneens blijken de aardbewoners te beschikken over een opening met twee rijen ivoor (boven en onder) die open- en dichtgaat. Tot zijn aanvankelijke verbazing beginnen de mensen op de schotel van het marsmannetje te schieten, een onhebbelijkheid die hun – zo leert het marsmannetje uit nader onderzoek – eigen is. Zij maken elkaars landen stuk met zogenaamde atoombommen als zij daartoe de kans zien. Veel redenen

om lang op aarde te blijven ziet het mannetje daarom allerminst. Vooral de vliegtuigen boezemen hem angst in. Zodra het kan, laat hij zich snel met zijn schotel naar het gelukkige Mars teleporteren, waar hij zijn lezers via het krantenstuk op de hoogte wil stellen van de wonderlijke gebeurtenis.

Hiermee eindigt het eerste gepubliceerde verhaal ooit van Maarten Biesheuvel. 'Geachte Phloliganen' is de titel. Al eerder heeft Maarten in *Groenvoer* verslagen van allerhande activiteiten geschreven en een kolderiek gedicht waarin hij zijn liefde voor muziek bezingt (met daarin de onverwoestbare regels: 'O muziek!/ heel heel diep/ in mijn hart, min ik u/ als ossenstaartjus'), maar het relaas van het marsmannetje is het eerste stuk proza dat in druk verschijnt.

Het is natuurlijk verleidelijk om het bericht van deze gestrande marsbewoner te lezen als een vooraankondiging van Maartens doldrieste fantasie waarop hij als verhalenschrijver patent heeft. En waarom eigenlijk ook niet? Te midden van het studentikoze gebral en plichtmatige verslagen van muziekvoorstellingen en debatavonden, is het verhaal een verademing en laat het op zijn minst zien dat we hier te maken hebben met iemand die iets ánders doet dan de anderen.

Zijn klasgenoten weten inmiddels allang dat Maarten – Martie voor intimi – anders is dan alle anderen. In 1991, als Maarten Biesheuvel een beroemdheid is en een geslaagd schrijver, is zijn 4-gymnasiumklas te gast in het RTL-programma *Klasgenoten* van Koos Postema. Hoewel ze inmiddels de vijftig zijn gepasseerd blijken Maartens klasgenoten nog levendige herinneringen aan hem te hebben. Een paradijsvogel was hij, een jongen om en met wie je veel kon lachen en die binnen het strenge en strikt gereformeerde schoolstelsel van het Groen van Prinsterer niet te missen was. Maarten rookte al een pijpje in die tijd, las Nietzsche en Schopenhauer – al vragen zijn klasgenoten zich af hoeveel hij er werkelijk van begreep –, was veelvuldig afwezig omdat hij in de haven werkte, maakte zijn huiswerk mondjesmaat en had een geweldig komisch en talig talent. Een jongen ook die compleet zijn eigen gang ging. Zijn klasgenote Christa Bock ziet hem nog met veel omhaal tussen de kraampjes in de aula door fietsen tijdens een boekenmarkt, om een Engels boek te verkopen. Wat leuk, dacht ze toen al, dat je dat durft!

Zijn schoolvriend Siard Dwarshuis – tevens hoofdredacteur van de schoolkrant – herkende een vorm van individualisme bij Maarten die hem zeer aantrok. Samen trokken ze geregeld naar Rotterdam om de bioscoop te bezoeken of doken ze de antiquariaaten in op zoek naar verborgen literaire schatten. Dwarshuis omschrijft zijn oude maatje als zeer intelligent, iemand met een grote belangstelling, maar ook iemand die in die belangstelling alle kanten op ging. Soms voerde hij niets uit, maar een andere keer presteerde hij het om in één nacht al zijn huiswerk voor de hele week te maken zodat hij de rest van de week niets meer hoefde te doen dan – zo vond hij zelf – voor zijn lol Vergilius, Herodotus en Homerus lezen. Ja, aan het lezen van de klassieken beleefde hij lol. Hij kon er ook heel aardig uit citeren. Toen Maarten eens een Griekse zeeman tegen het lijf liep, zo herinnert Dwarshuis zich, begon hij oud-Griekse teksten uit te kramen. De Griek, stomverbaasd, viel de bebrilde gymnasiast terstond om de hals uit blijdschap en herkenning omdat hij op de middelbare school precies dezelfde teksten uit zijn hoofd had moeten leren. Greetje Westra staan ook de uitmuntende geïmproviseerde Griekse en Latijnse vertalingen van Maarten voor de geest: 'Hij had de meest fantastische vondsten waarvoor hij extra honorering kreeg omdat hij zo goed was. Leraren waren verbijsterd.'

Het lerarenkorps binnen het gereformeerde Groen van Prinsterer was van de oude stempel: veel rijtjes uit je hoofd leren, en bij biologie vormde de evolutietheorie van Darwin een dwaalleer. Een leraar die tijdens de les het een en ander had toegelicht over Darwin werd gesommeerd de door hem gedeelde inzichten over het ontstaan van soorten te herroepen. De Bijbel vormde de hoeksteen van de school. Rector Smit, een wat patriarchaal heerschap, zwaaide er de scepter en stond garant voor de intellectuele en geestelijke vorming van de leerlingen. Wekelijks hield hij in de schoolaula godsdienstige preken om de jongens en meisjes van de hbs en het gymnasium didactisch en geestelijk te onderrichten. Met Maarten Biesheuvel kon Smit niet zoveel, en andersom evenmin. Maarten in *Klasgenoten*: 'Ik had altijd een beetje bonje met meneer Smit. Een vreselijk autoritaire baas.'

Wie echter in die jaren aan de jonge Maarten had gevraagd wat hij later wilde worden, zou steevast als antwoord hebben gekre-

gen: dominee. Een roeping die hij niet van een vreemde had. In de familie Vreugdenhil, de familie van zijn moeders kant, stonden er verschillende ooms op de kansel. Dan was er ook nog tante Jacoba M. Vreugdenhil, die romans, opstellen en verhalen van gereformeerde snit publiceerde. De familie van vaderskant was een stuk minder geleerd. Cornelis (Biesheuvel) stamde in tegenstelling tot zijn vrouw Huibertje uit een familie van kleine luyden. Zijn voorouders waren sjouwers, metselaars en binnenvaartschippers. Zelf had Cornelis handelscorrespondentie gestudeerd en werkte hij als scheepsarchivaris op de werven van Wilton-Fijenoord te Schiedam. Cornelis en Huibertje hadden elkaar begin jaren twintig in Rotterdam leren kennen op de Rotterdamse fietsclub en waren in 1924 getrouwd. In Rotterdam krijgen Cornelis en Huibertje hun eerste twee kinderen: Cobi (1925) en Arie (1931), waarna in Schiedam Cornelis (1932), Maarten (1939) en Ada (1941) worden geboren.

Als iets de Schiedamse verhalen van Maarten Biesheuvel kenmerkt, zoals u in deze bundel zult merken, zijn dat: nostalgie en verheerlijking van zijn jeugdijaren. Toch was de sfeer in huize Biesheuvel niet altijd even gemoedelijk. Ten eerste waren er de botsende temperamenten van zijn vader en moeder. Huibertje is een godsvruchtige, zorgzame en muzikale vrouw die houdt van gezelligheid. Ze begeleidt het kerkkoor en brengt ook thuis graag gezangen en psalmen ten gehore, waarbij ze zichzelf en anderen op de piano begeleidt. Vader Cornelis is vooral een binnenvetter die zijn woorden op een goudschaaltje weegt. 'Horen, zien, zwijgen,' is zijn adagium. Thuis zit hij vooral te lezen in zijn leesstoel en tijdens familiebijeenkomsten moet zijn vrouw tot het uiterste gaan om hem bij een gesprek te betrekken. Als hij niets weet te zeggen zingt hij steevast in zichzelf: *'Ich weiss nicht was soll es bedeuten, dass ich so traurich bin.'* Toch houdt vader Biesheuvel ook wel van een practical joke, zo herinnert zijn dochter Ada zich. Zo koopt hij op een dag voor zijn vrouw kanten nachtjaponnetjes én een doos vol mergpijpen en bonbons, mocht het pikante geschenk haar niet bevallen. 'Och mens, het leven is een geintje,' zei hij bij zulke gelegenheden. Ook geeft hij geregeld zijn huisraad weg omdat hij de waarde er niet van inziet terwijl iemand anders de spullen misschien kan gebruiken. Zijn zij mooi van de rotzooi af, vindt hij, zonder dat hij

bedenkt dat zijn vrouw wellicht aan een betreffend meubelstuk – een spiegel bijvoorbeeld – gehecht is. Bangig van aard is Cornelis allermint. Als hij tijdens een wandeling op een boer stuit die zijn overbelaste paard mishandelt omdat het dier dienst weigert, treedt Cornelis kordaat op en doet zich daarbij voor als burgemeester van een naburig dorp. Hield de boer er niet mee op zijn lastdier zonder aanleiding te grazen te nemen, zag hij zich genoodzaakt een proces-verbaal op te maken. Dat waren momenten waarop zijn vrouw trots op haar man was, weet zijn dochter zeker. Maar dergelijke uitspattingen waren uitzonderingen, meestal was Cornelis thuis nukkig en stil. Maarten schrijft hierover in *Biesboek*: 'Niemand durft erover te praten, maar in zijn jeugdige jaren moet hij beestachtig, wild en opvliegend zijn geweest.'

Het heeft er veel van weg dat de temperamenten van Cornelis en Huibertje geen *match made in heaven* waren. Het leverde in huis de nodige spanningen op. In de vroege jaren van hun huwelijk – Cobi was er al – hebben vader en moeder Biesheuvel zelfs enkele maanden gescheiden van elkaar gewoond. Maar ja, uit elkaar gaan was in gereformeerde kringen in die tijd een taboe en er zou schande van zijn gesproken.

Bovenop de onderlinge spanningen tussen vader en moeder Biesheuvel legde de geboorte van de kinderen de nodige druk op het huwelijk. Dochter Cobi was geestelijk gehandicapt en leed geregeld aan toevallen en ook zoon Cornelis was verminderd begaafd. Daarnaast werd hij op jeugdige leeftijd getroffen door buikvliesontsteking en kinderverlamming. Hoewel artsen zeiden dat Cornelis niet oud zou worden, wist hij te overleven, al hield hij er wel een mank been aan over. Jongste dochter Ada schrijft in haar jeugderinneringen dat haar vader geregeld op Cobi en Cornelis afgaf en ze als 'rotte appels in de mand' behandelde. Met Arie, Maarten en Ada was hij meer in zijn nopjes. Vader Cornelis kende behalve driftbuien ook geregeld momenten van somberte. Dat had hij niet van een vreemde. Zijn moeder was depressief van aard. Op regenachtige dagen kon hij naar de wolken staren en tegen zijn vrouw zeggen: 'Mens, laten we naar Spanje emigreren. Daar kun je leven, daar schijnt de zon.'

Zoals gezegd werkte vader Biesheuvel als archivaris op de scheepswerven van Wilton-Fijenoord, waar de familie in hun wo-

ning aan de Vlaardingerdijk (nummer 343) niet ver vandaan woonde. Tijdens de oorlogsjaren 1940–1945 was dat allerm minst een veilige locatie om te wonen omdat er in de dokken van Wilton-Fijenoord Duitse schepen werden onderhouden. Om te voorkomen dat ze voor militaire doeleinden werden ingezet, voerden de Britse gevechtsvliegtuigen geregeld bombardementen uit op de scheepswerven. Op een kwade dag viel er een Britse brisantbom op het huis van de Biesheuvels, Maarten maakt er in twee van zijn verhalen melding van, te weten de verhalen 'De pornografie' en 'Dekking'. Terwijl de gezinsleden allemaal nog rustig liggen te slapen, valt er een bom het kelderraampje binnen. Toch gaat de bom niet af. Oplettende burens weten vader, moeder en de kinderen net op tijd te wekken om – met de geldkist onder de arm – het huis te verlaten. Eenmaal buiten merkt zoon Arie op dat er één gezinslid ontbreekt: Ada ligt nog altijd boven in haar bedje op zolder en als een bezetene rent hij weer terug het huis in. Nauwelijks zijn broer en zus weer buiten of het hele huis spat uit elkaar, zo vertelt Biesheuvel ons in het verhaal 'Dekking'. De lichtflits is tot in Rotterdam-Zuid te zien.

Een tekenende anekdote, maar is-ie ook honderd procent waar? Vermoedelijk niet. In het verhaal 'De pornografie' – dat Maarten later schreef – is het niet zus Ada die uit haar benarde positie wordt bevrijd, maar Maarten zelf. Welke versie van het verhaal klopt? En zelfs als op die vraag een eenduidig antwoord te geven valt... Hoe valt dan te verklaren dat het huis aan de Vlaardingerdijk 343 – als op de foto verderop in dit boek – nog altijd keurig op zijn fundamenten staat? Opvallend is dat er een paar huizen verder wél een huis ontbreekt. Heeft Maarten van het huis van de burens zijn eigen huis gemaakt om het verhaal wat mooier te maken? Bij een schrijver die brommers over zee laat rijden moet je op alles bedacht zijn. Of zijn er andere verklaringen? Bij het Gemeentearchief van Schiedam is er anno 2019 in ieder geval niets bekend over eventuele naoorlogse hernummering van de Vlaardingerdijk.

Hoe het ook zij. We weten wel zeker dat de familie Biesheuvel halverwege de oorlog een nieuw onderkomen vindt aan het Van 't Hoffplein, aan de andere kant van Schiedam. Ze wonen er tot eind jaren veertig, dan wordt er verhuisd naar een flat aan de Burgemeester Van Haarenlaan, wederom dicht bij de scheepswerven van Wil-

ton-Fijenoord. Het complex maakt deel uit van een serie nieuwbouwflats die vanwege de woningnood in hoog tempo en met goedkope materialen in elkaar worden gezet. Om de povere kwaliteit van het metselwerk te maskeren worden de huizen afgewerkt met wit pleisterwerk, zo schrijft Ada Biesheuvel. Onder Schiedammers komen de woningen ook wel bekend te staan als 'de witte huizen.' Maarten omschrijft de woningen in het verhaal 'Port Churchill' als 'de meest riante arbeidershuizen die er na de oorlog in Schiedam zijn gebouwd: ze bestonden uit zes behoorlijk ruime kamers, een keuken en een douchecel, benevens een kelder die zo groot was dat men er met gemak twee Amerikaanse automobielen uit de populaire middenklasse in had kwijt gekund. De huizen maakten in 1949 slechts f 48,56 – schrijve achtenveertig gulden en zesenvijftig cent – per maand.' Zijn zus Ada herinnert zich nog altijd de families uit die tijd en de bordjes bij de ingang waarop hun namen werden vermeld: Meulstee, Heuvelmans, Dijkstra-D'Hous, Daalmeyer, Maisan en natuurlijk Biesheuvel.

De indeling van de flats is op zijn minst bijzonder te noemen. Het gebouw kenmerkte zich door de half ingegraven kelders met daaraan grenzend twee slaapkamers die uitkwamen op de gezamenlijke tuin. Bij de Biesheuvels deelden Cobi en Ada zo'n benedenslaapkamer, de ander was van Maarten. Het mooie aan de slaapkamers was dat je van buitenaf heel gemakkelijk naar binnen kon klimmen. Dat gaf Maarten de gelegenheid om, zonder dat zijn ouders er weet van hadden, bezoek te ontvangen. Zijn buurmeisje Sjaan bijvoorbeeld, met wie Maarten zijn eerste erotische avonturen beleefde – lees het verhaal 'Sjaan, a sweet memory' er in alle rust op na.

We zijn inmiddels in de vroege jaren vijftig aanbeland. Maarten heeft de knapenleeftijd bereikt en gaat naar het Groen van Prinsterer. In de familie staat Maarten te boek als een pientere jongen, een gangmaker, een clown, met veel fantasie. Ooms en tantes heeft hij verstoeld doen staan met een lang verhaal dat hij – volgens de familieoverlevering – op zijn zevende schreef over de moord op Bonifatius. Hij is een veeleisende jongen ook, voor wie alleen het beste goed genoeg is. Voor hem geen vlees met een vetrandje of fruit met wat smetvlekjes erop. Gekscherend wordt hij thuis om die reden 'de baron' genoemd.

De Biesheuvels kerken elke zondag in de gereformeerde Juli-anakerk, gelegen aan de Burgemeester Knappertlaan. Elke zondagochtend ziet een meisje, Eva Gütlich genaamd, de voltallige familie in een stoet naar het godshuis trekken. Vader en moeder voorop, daarachter de kinderen, met achteraan een strompelende Cornelis en een treuzelende Maarten. Het zou nog jaren duren voordat hun wegen elkaar zouden kruisen. In het verzuilde Schiedam was er geen reden waarom de gereformeerde familie Biesheuvel omgang zou hebben met de links-liberale familie Gütlich. Ze hebben hun eigen scholen, winkels en sociale verplichtingen. Hoewel Maarten naar eigen zeggen 'vrij' wordt opgevoed is lidmaatschap van de gereformeerde knapenvereniging een vanzelfsprekendheid. De jongens discussiëren – zo staat te lezen in 'Astrid Krikke' – over onderwerpen als predestinatie, existentialisme, Kant, Schopenhauer, Barth, de gevolgen van de scheepvaart voor de toenemende ontkerstening in de industrie en vooral de verderfelijheid van 'smerige vernieuwingen' in hun vertrouwde, alleenzaligmakende kerk. Daarnaast leert Maarten de vele kroegen van Schiedam kennen, waar de zeelui en de havenarbeiders na dagen ploeteren of na een verblijf van maanden op zee hun geld stukslaan. Het ruige leven fascineert hem en hij hoort de lokroep van de zee. Gezeten in de schoolbanken, terwijl de anderen woordenrijtjes stampen, hunkert de zestienjarige Maarten naar het leven op een zeeschip. In 1991 zegt hij hierover in *Klasgenoten*: 'Alle schooljongens die tussen Rotterdam en Hoek van Holland op school hebben gezeten moeten dat toch wel hebben gehad, dat ze dachten: wat is er daar achter de horizon? Waar gaan al die schepen naartoe die het gat uitgaan?'

Na de zoveelste aanvaring met meneer Smit neemt Maarten een kordaat besluit: hij gaat varen. Zonder zijn familie in te lichten weet hij met een vervalste handtekening van zijn vader een monsterboekje te bemachtigen en hij monstert als ketelbink aan op het vrachtschip de SS Haulerwijk. Het is een ervaring, zo schrijft hij in *Biesboek*, die hem voor altijd zou veranderen. De scheepslieden moeten niets hebben van de bebrilde gymnasiast en nemen hem geregeld te grazen. 'Ik werd uitgescholden en geslagen. Toch was het een mooie tijd in mijn leven. De mannen op de boot hebben een vent van me willen maken.' Dat zijn woorden achteraf. Op het

moment zelf drijft het vooruitzicht dat hij anderhalf jaar met de bonkige kerels op zee moest verkeren hem tot wanhoop. Vanaf het schip stuurt hij zijn vader een bericht waarin hij hem smeekt hem van het schip te halen. 'Anderhalf jaar varen! Dat kan mijn hele leven in de soep gooien! [...] Desnoods vraagt u aan rector Smit of hij de maatschappij wil schrijven dat hij het noodzakelijk acht dat ik terugkom voor mijn studie, al is dat niet op het Lyceum in Vlaardingen. Over Scheveningen Radio kunt u desnoods een telegram sturen naar de Haulerwijk en dat telegram betaal ik als ik terug ben. Waarin u eist dat ik terugkom! Pa doe dat alstublieft anders blijf ik nog een jaar aan die boot plakken. Het is verdorie geen vreemdelingenlegioen! U zult er gek van opkijken, maar ik heb trouwens heimwee ook.'

Uiteindelijk zal de ketelbink gedrost worden in Londen, maar terugkeren naar het Groen van Prinsterer zit er voor hem niet in. Van zijn vader moet hij naar het avondgymnasium om zo zijn staatsexamen te halen. Om aan de kost te komen werkt hij in de haven, waar hij de meest ondankbare baantjes accepteert: huidensjouwer, magazijnbediende en *tanker cleaner*. Het mag niet baten, Maarten weet zijn diploma niet te bemachtigen. Aan het eind van het jaar strijkt zijn vader zijn hand over het hart en mag Maarten het nog eens proberen op een gewone school. Het Stedelijk Gymnasium van Schiedam.

Maarten is negentien jaar, en al lang geen Martie meer, als hij op 4 augustus 1958 aanbelt op de Burgemeester Knappertlaan 265b bij de familie Gütlich, van wie hij heeft vernomen dat de zusjes Sonja en Eva ook naar de zesde klas van het Stedelijk Gymnasium gaan, om meer informatie in te winnen over wat hem het komende jaar te wachten staat. Als hij Eva ziet is hij als bij toverslag verliefd. Wanneer het schooljaar begint zijn Maarten en Eva een stelletje, en ze zullen dat zestig jaar blijven.

Hoewel Maarten aan het begin van het schooljaar met rector Piet Herfst overeen is gekomen dat hij streeft naar minstens een 7,5 gemiddeld op zijn cijferlijst, wordt al snel duidelijk dat de verlokkingen van de haven aan hem blijven trekken. Net als op het Groen van Prinsterer is hij veel afwezig. Hij vervult wederom allerlei baantjes en het geld dat hij verdient geeft hij uit in de kroeg. Een vaste drinkebroeder wordt Jeroen de Koning, die ook al de nodige

keren is blijven zitten en uiteindelijk negen jaar over het gymnasium zou doen. Het tweetal waagt het zelfs om sigaren van de rector te stelen uit de lerarenkamer, want geen enkele sigaar smaakt zo goed als een rectorsigaar. Tegen de tijd dat Herfst erachter komt dat hij met Maarten geen modelleerling in huis heeft gehaald, kan hij eigenlijk niet meer van hem af. Maarten is zo slim geweest om aan het begin van het schooljaar de hoofdrol in het jaarlijkse toneelstuk voor zichzelf op te eisen. Als men hem van het gymnasium zou sturen, zou de hele voorstelling in het water vallen. De 7,5 wordt een 6-, maar in 1959 slaagt hij – net als Eva, die ook twee keer is gedoubleerd – voor zijn eindexamen.

Er breekt een nieuwe fase in zijn leven aan. Nadat hij een halfjaar in dienst is geweest, vertrekt Maarten net als Eva naar Leiden om er rechten te gaan studeren. Eva heeft voor Russisch gekozen. De studie rechten duurt niet zo lang en je kunt er alle kanten mee op, aldus zijn vader. De roeping om dominee te worden voelt Maarten inmiddels niet meer. Zijn introductie in de familie Gütlich heeft daaraan zeker bijgedragen. In tegenstelling tot wat Maarten altijd vermoedde bleken mensen die niet geloofden alleszins behoorlijke mensen te kunnen zijn.

De eerste maanden van zijn studententijd pendelt Maarten nog heen en weer tussen Schiedam en Leiden, maar in zijn tweede jaar slaagt hij erin om een kamer te vinden in de stad. Ook wordt hij lid van een studentenvereniging en gaat hij voor verschillende studentenblaadjes schrijven. Toch brengt zijn studententijd ook veel zorgen. Gedurende zijn studie zou hij net als zijn vader, broers en zussen te maken krijgen met psychische problemen. Maarten is inmiddels van God losgeraakt, maar meent op een gegeven moment zélf de Verlosser van de mens op aarde te zijn geworden. Een opname in de psychiatrische inrichting Endegeest is onvermijdelijk. De opname blijkt het daverende daadwerkelijke begin van zijn schrijverschap. De verhalen die hij vanaf dat moment schrijft, gaan niet (alleen) meer over sprekende aardbeien, marsmanneltjes of fantasiebeesten, maar over wat hem in het diepste van zijn ziel bezighoudt. Met de verhalenbundel *In de bovenkooi* uit 1972 levert hij een literair debuut af dat zijn gelijke niet kent en waarin ook naar lieve lust verhalen uit zijn Schiedamse jeugd zijn verwerkt, een tijd waarin alles nog goed leek. Het boek kent talloze herdrukken en

de verhalen staan – zoals u ook in deze bloemlezing zult merken – nog altijd op zeldzame hoogte. Toen Maartens vader het boek destijds voor het eerst open sloeg en begon te lezen kon hij het niet wegleggen. ‘t Is vermakelijk, ’t is vermakelijk,’ zou hij instemmend hebben gemompeld. Dit kunstje had zijn Martie, die nergens voor wilde deugen, hem toch maar mooi geflikt. En ook God, vader in de hemel, zag vanaf zijn troon dat alles toch nog goed kwam.

Als hij had bestaan natuurlijk.

Erik de Bruin